

NORLIT 2011

Conference on literature and politics

ROSKILDE, AUGUST 4.-6. 2011

ISBN: 978-87-7349-818-7

Papers published in relation to the NORLIT 2011 conference are made available under the CC license [by-nc-nd]. Find the terms of use at <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/dk/legalcode>.

Papers, som er offentliggjort i forbindelse med NORLIT 2011 konferencen stilles til rådighed under CC-licens[by-nc-nd]. Læs mere på <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>, hvis du vil vide, hvordan du må gøre brug af de registrerede papers.

Accessible online: <http://ruconf.ruc.dk/index.php/norlit/norlit2011/schedConf/presentations>

"alle Nationers Undertvingelse"

- *Liberalitet, imperial mentalitet og anti-jødisk diskurs i Thomas Thaarups forfatterskab*

Af Kristoffer Kjærgaard

Mens Europa i brudpunktet mellem det 18. og det 19. århundrede indstiftede en politisk modernitet på baggrund af principper, som var blevet spidsformuleret under den franske revolution – mens opgøret med despotisk vold og oppression fandt sted inden for Europa, fortsatte de europæiske imperier en mindst ligeså massiv og i gåseøjne ”despotisk” vold på et materielt og et symbolsk plan i den koloniale periferi. Denne fortrængte historie problematiserer den europæiske selvidentitet og sætter centrummet i krise. Eller sådan lyder det meste basale narrative skema inden for postkolonial historiografi i hvert fald. Historiografiske tilgange af denne art har sin berettigelse: De er både legitime og nødvendige. Men samtidig har de en uheldig konsekvens. Eftersom opmærksomheden primært henledes på volden i periferien, afledes opmærksomheden samtidig også fra de magt-effekter og den vold, der udspillede sig i centret selv. Etableringen af en europæisk politisk modernitet, der kan beskrives som liberal eller borgerlig, forløb ikke som en gradvis etablering af en orden uden hegemoniserende aspekter. Den postkoloniale påstand om, at periferiens historie relativiserer den europæiske liberalitet, har den uheldige bivirkning, at den slører, at den liberale politiske orden ”back home in Europe” også implicerede dominansaspekter og ideologisk hegemoni. Det var ikke kun i den koloniale periferi, at liberaliteten blev problematiseret, men også i centret selv.

Det er dette problemkompleks, jeg bevæger mig inden for, når digteren Thomas Thaarup her fremdrages. Først gennemgår jeg de aspekter af Thaarups syngespil *Peters Bryllup* (opr. 1793), som i bred forstand kan forstås som koloniale, nemlig dens hyldest til Kronprins Frederiks bandlysning af slavehandlen. Det særligt interessante er, hvordan Thaarups teksts koloniale bevidsthed står i udveksling med en reformliberal diskurs. I anden del undersøger jeg Thaarups anti-jødiske engagement for at se, hvordan – eller måske snare: *om* - det bryder med og forskyder den liberale diskurs, der artikuleres i hans syngespil, der overordnet set kan karakteriseres som en litterær spidsformulering af sen oplysningshumanisme.

Thaarups syngespil tjente ham et ry som en liberal hovedfigur i slutningen af 1700-tallet og sikrede det for eftertiden. Da han i begyndelsen af 1800-tallet oversatte tyske bøger og pamfletter af en stærkt anti-jødisk karakter, opfattede dannelsesborgerskabet det som om, at Thaarup havde frasagt sig enhver forbindelse til liberaliteten som politisk projekt. Det satte en omfattende og intens fejde i gang, som varede det meste af de tre sommermåneder i 1813. Alle havde noget at sige sagen. Grundtvig blandede sig for eksempel. Det gjorde St. St. Blicher, Jens Baggesen og en række andre og mindre kendte forfattere også. Mit fokus ligger i denne sammenhæng ikke på fejden generelt, men på hvorvidt Thaarup virkelig brød med sin liberale fortid i sit anti-jødiske forfatterskab eller ej – et spørgsmål der er en anelse mere komplekst, end det liberale dannelsesborgerskab på Thaarups egen tid umiddelbart antog.

DEL I: "Ja jeg skal lære dem at dyrke Bomuld"

Thomas Thaarups syngespil *Peters Bryllup* ville næppe interessere litteraturhistoriografien i dag, hvis ikke der havde optrådt en bortløbet puertoricansk slave i stykket. Teksten hører til det virtuelle arkiv, vi kan kalde 'den danske koloniale imperialismes litteratur'. Thaarups forfatterskab er som helhed udelukkende interessant, fordi det er så gennemgribende indlejret i dette arkiv eller tekstreservoir. Overordnet betragtet er det pastorale syngespil en lejlighedstekst. Og en politisk en af slagsen. Dets mest åbenlyse politisk-ideologiske funktion består i at udpege kongemagten som det primære subjekt bag formuleringen af den tilsyneladende progressive reformpolitiske emancipation, der sattes i værk i slutningen af det 18. århundrede: især bandlysningen af slavehandlen og selvfølgelig ophævelsen af stavnsbåndet – to tiltag der blev opfattet som parallelle og næsten identiske størrelser.

De mest berømte strofer, som den sorte slave Martin fremfører, lyder således: "Hvad har stakkels Neger gjort,/ At den blanke Mand ham hader?/ Er han ond for han er sort?/ Er Gud ikke alles Fader?/ O! Beklag den sorte Mand,/ Han er Træl i fremmed Land" (Thaarup 1822, 105). Det var netop også disse vers, man refererede under den litterære jødefejde, når man gav udtryk for sin forbavselse over, at Thaarup havde kastet sig over det såkaldte jødiske spørgsmål. Den universalistiske forestilling om en ikke-dogmatisk, almen gud, der kommer til udtryk i stroferne, rammer ind i hjertet af en helt særlig slags oplysningshumanisme. Lader man imidlertid disse få linjer definere indholdet af Thaarups liberale diskurs, bliver den til en diffus og abstrakt humanisme – dvs. en politisk diskurs som er mindre radikal, end den Thaarups tekst egentlig sætter i værk.

Stroferne formulerer, som Knud Eywin Bugge har bemærket i sin bog *Grundtvig og slavesagen* (2003), hvor han også kommenterer på Thaarup, ”vigtige elementer i den moralske argumentation, der nogle årtier senere skulle blive afgørende i debatten om slaveriets ophævelse” (Bugge 2003, 31). Stakkels neger-versene er temmelig kliché-prægede og direkte sentimentale med deres reference til en ikke-dogmatisk universel gud. Jeg bestrider egentlig ikke Bugges beskrivelse af Thaarups rolle inden for udviklingen af den abolitionistiske diskurs på dansk grund. Jeg mener dog, at tekstens forhold til det koloniale er mere komplekst end som så.

På den ene side kan Thaarups tekst læses som en kritik af den koloniale imperialisme og især slavehandlen, som er affilieret med den. På den anden side skal man passe på med at læse den som et yderliggående opgør med en kolonialistisk praksis og ideologi. Især er det værd at have in mente, at tekstens kritiske dimension er rettet mod slavehandel som økonomisk praksis og *ikke* mod slaveriet som institution. Derudover er det et væsentligt element i syngespillet, at Martin er undsluppet fra netop Puerto Rico, dvs. en spansk koloni, hvorimod den danske ‘planter-enke’ på Skt. Thomas, som nævnes i stykket, er ”roest for hendes Mildhed” (Thaarup 1822, 106). De danske plantere på St. Thomas er ikke grusomme slavemestre. I denne kontrastive relation fremstår de danske kolonier altså som retfærdiggjorte.

Thaarups tekst er ikke et opgør med kolonialismen, men en legitimering af den. Den foretager et implicit opgør med aggressiv invasionskolonialisme, men alternativet fremstilles som bestående i det, man med den teoretiske litteratur in mente kan kalde for ”liberal imperialism”.¹ Karuna Mantena har beskrevet liberal imperialism således: ”Liberal imperialism, as a distinctive theory of imperial legitimacy, was founded on a specific link between a project of liberal reform or improvement and the ends of empire” (Mantena 2007, 299). Dette ”link” mellem liberal reform og ”the ends of empire” ser man netop i nogle strofer, som Martin fremsiger kort efter Stakkels negerstroferne. De lyder:

O! Kommer jeg engang til mine Landsmænd,
Og de skal signe Eder, ædle Danske!
Ja jeg skal lære dem at dyrke Bomuld,
Og Riis, og Sukkerrør, og Korn, og Frugter!
Saa kan de handle med de danske Skibe.
Og naar vi samler os til Fryd i Høsten,

¹Se desuden Fx Mantena (2010), Koditschek (2011), Mehta (1999), Pitts (2005), Muthu (2003) og Metcalf (2001), som er de mest centrale tekster inden for forskningen i 'imperial imperialism'.

Skal jeg gentage glad for mine Landsmænd,
At Danmarks Konge var den første Konge,
Som hævede den lede Slavehandel;
Velsign ham og hans Æt, Naturens Fader!”
(Thaarup 1822, p 108, min kursivering).

Den religiøst-messianske retorik fra stakkels Neger-stroferne er transponeret over i et moderniseringsideologisk register. Den kommende frelse er ikke en guddommelig begivenhed, men snarere en civilisatorisk proces. På nogle måder er Thaarups tekst – lidt populært sagt – en musical-udgave af Adam Smiths *Wealth of Nations* (opr. 1776), som tog afstand fra slaveri, dels fordi det var inhumant, og dels fordi – som han skrev – ”the work done by slaves, though it appears only to cost their maintenance, is in the end the dearest of all. A person who can acquire no property, can have no interest but to eat as much, and to labour as little as possible” (Smith 2005, 315). Der ligger i Martins strofer en imperialistisk fantasi om, at reformen af slavehandlen i sidste ende resulterer i en merkantil profitoptimering - i en økonomisk set forbedret kolonial relation. Den egentlige universalisme i Thaarups tekst består ikke i den eksplicite reference til ”Alles Gud”, men i den indirekte i indrullering af den koloniale periferi i den globaliserende kapitals orden. På dette punkt bliver Thaarups universalisme til imperialism. Den liberale imperialism, vi ser i syngespillet, bestræber sig som diskurs betragtet på at kappe ethvert bånd til tidligere og mere aggressive former for kolonial imperialism, hvor resurser blev udvundet fra kolonierne og transporteret tilbage til det kosmopolitiske centrum via en infrastruktur af åbenlys vold og materiel dominans. Men samtidig er der på intet tidspunkt tale om dekolonisering. I den forstand opstår der et mærkeligt spændingsfelt mellem emancipation og hegemoni – og mellem imperialism og anti-imperialisme i *Peters Bryllup*. Thaarups liberalisme er en anti-imperialisme, som igen er en art optimeret imperialism.

I forgrunden af det repræsentationsarbejde, Thaarups tekst udfører, står en særlig trope, et politisk billedsprog, som har ‘reform’ som sit væsentligste omdrejningspunkt. Begrebet reform implicerer en særlig tidslighed, der udkrystalliserer sig i forestillingen om et før og et efter. Som trope betragtet lader ordet ‘reform’ sig gnidningsløst indskrive i oplysningsprojektets historiefilosofiske narration om tidens gang som en progressiv korrektion af fortidens fejltagelse og forvildelser. Tidsligheden, som reform-tropen indstifter i *Peters Bryllup*, kan opsummeres på følgende vis: I første omgang tages der i stakkels Neger-strofen kritisk afstand fra den (u)moralske praksis, som slavehandlen viser tilbage til. Dermed indstiftes en distance til en fortidig politisk og

økonomisk institution, som er en del af en større institution, nemlig imperialismen. Den større institutionelle sammenhæng kritiseres imidlertid ikke: Reformen bliver, som Martins hjemkomststrofe antyder, snarere en optimering og legitimering af denne institution. Beskrevet på baggrund af reform-tropen fremstår *Peters Bryllup* som et eksempel på det, Mary Louise Pratt har kaldt for ”anti-conquest” (Pratt 2008, 8). Hun bemærker i *Imperial Eyes* (opr. 1992), hvordan forfattere til beskrivelser af rejser i den koloniale periferi ofte tager afstand fra andre nationaliteters og andre historiske perioders imperiale ekspansion, hvorved deres egne dagsordner via en art uskyldighedens repræsentationsstrategi tilføres retorisk legitimitet.² Det interessante er, at Pratt gør sig følgende observation: ”in modern travel and exploration writing these strategies of innocence were constructed in relation to older imperial rhetorics of conquest associated to the absolutist era” (ibid., 9, min kursivering). I kraft af den tidslighed, som reform-tropen indstifter, er Thaarups syngespil i en vis forstand også konstrueret i relation til en ældre imperial retorik. Man kan tentativt beskrive *Peters Bryllup* – med en omskrivning af Pratts begreb ‘anti-conquest’ – som en tekst, hvis repræsentationsstrategier optegner et ‘anti-imperium’, der vakler frem og tilbage mellem forkastelse og optimering af imperialismens rationale.

* * *

Thaarups syngespil tematiserer etableringen af en ny politisk orden – og dermed også etableringen af et nyt hegemoni. Det afgørende består i den særlige ambivalens, som teksten dramatiserer: Den nye orden (defineret af individuel frihed og handel) fremstår i kraft af sin påståede *universelle* gyldighed som en anti-orden og en afskaffelse de repressive reguleringer, der konstituerede den forudgående orden. Men eftersom den nye orden kan navngives (en variant af liberalismen) og udpeges, udgør den alligevel en *partikulær* orden. Det paradoksale ved den liberale ordens på en og samme tid universelle og partikulære karakter har Reinhart Kosselleck berørt i sin bestræbelse på at fremsætte en spidsformuleret beskrivelse af sammenhængen mellem bourgeoisiets kommen-til-magt, konceptualiseringen en idealistisk-spekulativ humanisme og anlæggelsen af en eurocentrisk synsvinkel:

² I lyset af dette er det signifikant, at Martin er undsluppet fra netop Puerto Rico, dvs. en spansk koloni, hvorimod den danske ‘planter-enke’ på Skt. Thomas, som nævnes i stykket, er ”roest for hendes Mildhed” (Thaarup 1822, 106).

“The eighteenth century witnessed the unfolding of bourgeois society, which saw itself as the new world, laying intellectual claim to the whole world and simultaneously denying the old. It grew out of the territories of the European states, and, in dissolving this link, developed a progressive philosophy in line with the process. The subject of that philosophy was all mankind, to be unified from its European centre and led peacefully to a better future” (Kosselleck 1988, 6).

Passagen implicerer først og fremmest en særlig art pessimisme, en kritik af Oplysningen som politisk fænomen og som moderniseringsprojekt. Kosselleck beskriver egentligt en art paradoks, som forløber over to stadier:

1. *Den borgerlighed, der voksede ud af europæisk statshistorie, udslettede sin partikulære forankring, mens den i samme åndedrag udviklede en progressiv filosofi.*
2. *Selvom denne universalistiske filosofi frasagde sig forbindelsen til det partikulære og forankrede, udpegede den alligevel en særlig geografisk region (nemlig Europa) som oprindelsespunktet for fremtidens verden. Det universelle forstået som noget overhistorisk vender tilbage til et historisk terræn uden at miste sin universalitet, sin overhistoriske karakter (i hvert fald i sin egen forståelse).*

I *Peters Bryllup* viser det paradoks, som Kosselleck beskriver, sig i relationen mellem den moralske og den økonomiske diskurs. Når dannelsesborgerskabet i 1813 fremhæver, at der eksisterer en diskrepans mellem Thaarups engagement i jødefejden og hans humanistiske syngespil, har de udelukkende stakkels Neger-strofen for øje, dvs. syngespillet's moralske universalisme. Borgerskabets anke ignorerer kompleksiteten i den politiske problematik, der kommer til udtryk i *Peters Bryllup*. Det reformliberale moderniseringsprojekt reduceres til en moralsk diskurs og til en ren negation af en fortidig magt, selvom det egentlig også involverer indstiftelsen af en særlig politisk økonomi. Thaarups anti-jødiske produktion er langt fra en tilbagekaldelse af det reformliberale projekt; den kan snarere betragtes som en fortsættelse og bearbejdelse af de dilemmaer, som *Peters Bryllup* - læst i lyset af den koloniale relation - rejser. Thaarups tilgang til det jødiske spørgsmål er nemlig ikke anti-liberal, men et produkt af liberaliteten.

DEL II: Det jødiske verdensherredømme

Den jødiske tilstedeværelse i den danske stat var en torn i øjet på den romantiske forestilling om social, kulturel og politisk sammenhængskraft. I løbet af den første halvdel af det 19. århundrede gjorde man adskillige forsøg på at fjerne denne torn: I 1813 havde man den såkaldte litterære jødefejde, hvor en skare af toneangivende kulturpersonligheder debatterede jødernes stilling i staten. Tornen var genstridig, så i 1819 blev den litterære jødefejde efterfulgt af en korporlig variant, hvor folk på Fyn og Sjælland brød ind i jødiske butikker, kastede sten mod ruder i jødiske huse og overfaldt jødisk udseende personer på gaden. Startskuddet til den litterære jødefejde blev givet af Thomas Thaarup, idet han oversatte Friedrich Buchholz' *Moses und Jesus* (1803) fra tysk til dansk.³ Denne bog var i sig selv barsk læsning. Imidlertid fik det forord, Thaarup havde forsynet den stærkt anti-jødiske bog med, borgerskabet til at gispe af forfærdelse. Således bemærkede St.St. Blicher i en anmeldelse af *Moses og Jesus*, at det for ham var ganske uforståeligt, hvordan "Forfatteren til 'Hvad har stakkels Neger gjort', har kunne føre det over sit Hierte at skrive en Forerindring til en saadan Bog" (Blicher 1920, 36). Andre gik videre endnu og citerede hele passager fra Thaarups tidlige forfatterskab som argument mod hans engagement i jødespørgsmålet. Under den litterære jødefejde fungerede *Peters Bryllup* ofte enten som eksplicit eller implicit intertekst, hvorved der etableredes en parallelitet mellem de subjektpositioner, som sorte slaver og jøder indtager: Hvorfor omfattede den respekt og tolerance, Thaarup havde udvist med *Peters Bryllup*, de sorte, men ikke jøderne?

Ligesom syngespillet fra 1790'erne bevæger Thaarups "Forerindring" sig inden for en retorisk skala, som karakteriseres af en tilsyneladende anti-imperialistisk retorik. Det er imidlertid ikke den subjektposition, Thaarup identificerer sig med, der er imperialistisk, men snarere jødernes position. Sådan lyder i hvert fald Thaarups påstand. Hvis jøderne skal tolereres i staten, fastslår Thaarup indledningsvist, så består opgaven i:

”at bevise, at dette Folks særegne religiøse Grundsætninger, som findes i dets skrifter, ere forkastede af nærværende Slægt, læres ikke mere i dens Skoler, foredrages ikke mere i dens Synagoger, spores ikke mere hos dens nyere og mere filosofiske Skribentere: nemlig Ideen om en National-Gud, der udelukkende elsker den jødiske

³ For en god gennemgang af Buchholz' anti-jødiske politiske projekt, se Hess (2002, 169ff).

Nation; Forjættelserne om et Verdensherredømme grundet paa alle Nationers Undertvingelse og Ødelæggelse" (Thaarup 1813, II).

Thaarups "Forerindring" gentager en række topoi, som allerede var dissemineret af tidens dramatiske litteratur, hvor 'skurkerollen' ofte bestod af en jøde-figur, der i det skjulte smeder rænker og forsøger at indsnære andre ved hjælp af tvivlsomme økonomiske metoder. Forestillingen om, at jøderne var engageret i 'grådige' økonomiske foretagender betød, at de også blev sat i forbindelse med den oversøiske handel og den merkantile imperialismen. Fx foretager P.A. Heibergs *Chinafarerne* (opr. 1792) denne kobling, idet stykket åbner med, at et 'Chor af Jøder' fremfører følgende vers på ægte imiteret jiddisch: "Leve Reverser und Botmerie,/ Den Asiatische Compagnie,/ Och vi, och vi! Verlierer man tidt,/ Har man bisweilen doch lidt/ Profit, profit./ Leve Reverser og Botmerie,/ Den Asiatische Compagnie,/ Och vi, och vi!" (Heiberg 1806, 289). *Chinafarerne* var enormt populært i den første del af 1800-tallet og blev opført næsten hvert eneste år i perioden 1792-1819. Således blev den opført på Det kongelige Teater i forlængelse af jødefejden (d.16-11-1813). Tekstens indflydelse på opfattelsen af den dansk-jødiske tilstedeværelse knap næppe overdrives.

Thaarup tegner et billede af jøderne som en antagonistisk invasionsmagt. At jøderne ikke betjener sig af militær magt, men forfølger planerne om herredømme via indirekte og skjulte midler, gør dem særligt farlige. Dette kommer til udtryk i en passage, hvor Thaarup reflekterer over, hvorvidt det ville være hensigtsmæssigt at lade jøderne tvangskonvertere. Han argumenterer mod denne praksis, for så længe jøderne kalder sig selv for jøder, kan man i det mindste identificere dem. Han fremdrager derefter Spanien i det 15. århundrede, hvor man netop forsøgte sig med tvangsdåb, som et skrækeksempel. Han skriver: "'Og nu udbredte sig i dybeste Mørke en forfærdelig Sekt af judaiserende Christne. Jøder under Christendommens Maske, indsnege sig i Retter, Kirker og Skoler"' (p. XLV –XLVI). Thaarups metaforik er 'uhyggelig' i en næsten freudiansk forstand, nemlig un-*heimlich*: Jøderne fungerer som en katalysator for en kraft, der perverterer det hjemlige indefra. Jøderne udgør på den måde - i Thaarups skrækvision - en magt, der stræber efter verdensherredømme og alle nationers undertvingelse via indirekte manipulation og subtile strategier frem for invasionskrige og åbenlys kolonisering, et hemmeligt og skjult imperium.

Det interessante er, at Thaarup delvist forkaster Buchholz' bog i sin "Forerindring". Efter arbejdet med oversættelsen er han nemlig blevet bekendt med Napoleons emancipationspolitiske tiltag fra 1806, og det forekommer ham at være en langt mere gangbar vej

end Buchholz'. Når dette er signifikant, skyldes det, at Edward W. Said i *Orientalism* (????) og *Culture and Imperialism* (????) netop udpeger Napoleons egyptiske felttog i 1790'erne som den begivenhed, der definitivt markerede det historiske ægteskab mellem en imperialistisk logik og orientalismen som videnskabelige diskurs. Adskillige kritikere har foreslået, at man medregner emancipationen af jøderne som en del af denne orientalisme.⁴ Fx har Aamir Mufti argumenteret for dette: "To Said's conception of these Napoleonic Orientalist 'projects' we must add the project for the reorganization of Jewish life and for redefining its relation to state and society" (Mufti 2007, 66). Ud fra en orientalistisk logik opfattede man i vid udstrækning jøderne som et folkefærd, der oprindeligt stammer fra Østen, og hvis skikke, traditioner og trosforhold i bund og grund peger tilbage på et orientalsk temperament. Denne tendens kan også observeres hos Thaarup, som netop betragtede jøderne som et orientalsk eller 'asiatisk' folk.

Inden for den litteraturhistoriografiske forskning i dansk orientalistisk diskurs fra begyndelsen af det 19. århundrede har man generelt nedtonet den saidianske (dvs.: foucaultianske) emfase af magtaspektet med henvisning til, at det danske rige ikke havde materielle interesser i orienten. Som følge af denne afvisning har man primært beskrevet dansk romantisk orientalisme som en æstetisk eksotisme diskurs uden nogen egentlig politisk funktionalitet ud over måske en demokratisk funktion. At en sådan opfattelse af orientalismen er problematisk, demonstrerer Thaarups anti-jødiske produktion netop. Intet sted i "Forerindring" står det eksotiske i forgrunden; det orientalske er udelukkende bærer af negative konnotationer. Den aggressive og antagonistiske tone, som teksten anlægger, fungerer dog ikke som en negation af Thaarups tidligere reformliberale projekt, sådan som nogle af debattørerne under den litterære jødefejde argumenterede. Snarere tværtimod: Antagonismen er en direkte produkt fortsættelse af Thaarups reformliberalisme.

Thaarups kritik af jøderne som en imperialistisk magt er forbundet med en autoritær statspaternalisme. Han udviser en vedholdende vilje til på biopolitisk vis at 'beskære' den jødiske befolkningsgruppe, så den får en form, der kan indpasses i det eksisterende samfund. Denne politiske analysestrategi fremstår ved første øjekast som anti-tesen til en liberal politisk linje, idet individuel selvbestemmelse og kulturel autonomi negeres i bestræbelsen på at optegne en arkitektplan over en socialitet med blivende sammenhængskraft. Det interessante er, at denne autoritære paternalisme for Thaarup netop er et våben til forsvaret for liberale dyder. En af Thaarups anklager mod jøderne er fx, at jødiske mænd på kritisabel vis betragter deres kvinder med ringeagt - eller med "asiatiske Øjne" (Thaarup 1813, LVII), som han skriver. I det hele taget

⁴ Fx har Frederic Cople Jaher givet en interessant beskrivelse af den "imperial paternalism" (Jaher 2002, 114), som Napoleons emancipationstiltag artikulerer.

kultiverer jøderne "rabbanitiske Drømme" frem for "liberal Tænkemaade" (Ibid., LIX). Den tilsyneladende illiberale linje, Thaarup anlægger overfor den jødiske tilstedeværelse, er en reaktion mod jødernes illiberale kultur. I den forstand fungerer Thaarups anti-semitisme efter et slags "fight fire with fire"-princip.

* * *

Thaarups forfatterskab er indskrevet i en historie, hvis politiske konsekvenser er vanskelige at bedømme. Det ville bestemt være bekvemt at afskrive hans produktion som illiberal eller anti-moderne, men dette er ikke en mulighed. Hans forfatterskaber illustrerer, at selv en oplyst og reformliberal diskurs indfletter sig i en magtproblematik Uday Singh Mehta har i *Liberalism and Empire* (1999) forsøgt at kortlægge, hvorfor den liberale tradition fremstår så modsigelsesfyldt: "Perhaps liberal theory and liberal history are ships passing in the night, spurred on by unrelated imperatives and destinations. Perhaps reality - and, as such, history - always betrays the pristine motives of theory" (Mehta 1999, 46). I sidste ende afviser Mehta, at problematikken kan beskrives som et diskrepans-forhold mellem teori og praksis. Der er, som stakkels Neger-strofen viser, snarere tale om, at den liberale diskurs både fungerer som en frisættelse og som en besnærelse, som ophævelsen af en orden og indstiftelsen af en ny i et og samme åndedrag. Denne ambivalens er ikke et eksklusivt karakteristika ved den koloniale historie, men et dilemma, der gennemspilles i centret selv. Inden for visse dele af postkolonial teori taler man om en såkaldt 'boomerang-effekt' (jf. Legg 2007), et begreb som referer til en proces, hvor en række koloniale modeller for biopolitisk regulering importeres tilbage Europa, hvorved - sagt med Foucault - "the West could practice something ressembling colonialization, or an internal colonization, on itself" (Foucault 2003, 103). Den litterære jødefejde - og ikke mindst Thaarups engagement i den - kan netop betragtes som en begivenhed, der gentager en række problematikker, som mimer koloniale problemstillinger.

Bibliografi

- Blicher, St.St.: "Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus" in: Jeppe Aakjær og Henrik Ussing (red.), *Steen Steensen Blichers samlede Skrifter*, Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag, København, 1920, p. 34-90.
- Bugge, Knud Eywin: *Grundtvig og Slavesagen*, Aarhus Universitetsforlag, Danmark, 2003.
- Foucault, Michel: *Society Must Be Defended*, Picador, London, 2003.
- Heiberg, P. A.: "Chinafarerne" in: K. L. Rahbek (red.), P.A. Heibergs Samlede Skuespil, Bind 3, Trykt og Forlagt af Directeur Joh. Fred. Schultz, København, 1806, p. 287 - 374.
- Hobson, J.A.: *Imperialism: A Study*, University of Michigan Press, USA, 1965.
- Hess, Jonathan M.: *Germans, Jews and the Claims of Modernity*, Yale University Press, USA, 2002.
- Jaher, Frederic Cople: *The Jews and the Nation: Revolution, Emancipation, State Formation, and the Liberal Paradigm in America and France*, Princeton University Press, USA, 2002.
- Koditschek, Theodore: *Liberalism, Imperialism, and the Historical Imagination: Nineteenth-Century Visions of a Greater Britain*, Cambridge University Press, UK, 2011.
- Kosselleck, Reinhart: *Critique and Crisis - Enlightenment and the Pathogenesis of Modern Society*, The MIT Press, GB, 1988.
- Legg, Stephen: "Beyond the European Province: Foucault and Postcolonialism" in: Jeremy W. Crampton & Stuart Elden (red.), *Space, Power, Knowledge: Foucault and Geography*, Ashgate Publishing, GB, p. 265 - 289.
- Mantena, Karuna: *Alibis of Empire: Henry Maine and the Ends of Liberal Imperialism*, Princeton University Press, USA, 2010.
- Mantena, Karuna: "Mills and the Imperial Predicament" in: Nadia Urbinati & Alex Zakaras (Red.), *J.S. Mill's Political Thought: A Bicentennial Assessment*, Cambridge University Press, GB, 2007, p. 298-318.
- Mehta, Uday Singh: *Liberalism and Empire: A Study in Nineteenth-Century British Liberal Thought*, The University of Chicago Press, USA, 1999.
- Metcalf, Thomas R.: "Liberalism and Empire" in T.R. Metcalf, *Ideologies of the Raj*, Cambridge University Press, UK, 2001, p. 28 - 65.

- Mufti, Aamir R.: *Enlightenment in the Colony: The Jewish Question and the crisis of Postcolonial Culture*, Princeton University Press, USA, 2007.
- Pitts, Jennifer: *A Turn to Empire: The Rise of Imperial Liberalism in Britain and France*, Princeton University Press, USA, 2005.
- Pratt, Mary Louise: *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*, Anden udgave, Routledge, UK, 2008.
- Smith, Adam: *An Inquiry into the Nature and Cause of The Wealth of Nations*, A Penn State University Electronic Classics Series Publication, 2005.
- Thaarup, Thomas: "Oversætterens Forerindring" in: Johannes Buchholz, *Moses og Jesus – eller om Jødernes og de Christnes intellektuelle og moralske Forhold, en historisk-politisk Afhandling*, Forlagt af Fr. Brummer, 1813, p. I-LXI
- Thaarup, Thomas: "Peters Bryllup" in: *Thaarups efterladte poetiske Skrifter*, (red. K.L. Rahbek), Det Schultziske Officin/ Arvingernes Forlag, København, 1822, p. 49-110.